

15.6.2020

Espoon kaupungin lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi oppivelvollisuuslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Opetus- ja kulttuuriministeriö on pyytänyt Espoon kaupungilta lausuntoa oppivelvollisuuden laajentamista koskeviin lakimuutoksiin (lausuntopyyntö VN/1985/2020). Lausunnot on pyydetty toimittamaan opetus- ja kulttuuriministeriöön 15.6.2020 mennessä.

Lausunto koskee suomen- ja ruotsinkielistä perusopetusta, lisäopetusta ja nuorten lukiokoulutusta.

Lausunto on laadittu suomenkielisen opetuksen tulosityksikön ja Svenska Bildningstjänster -tulosityksikön yhteistyössä.

Uudistuksen tavoitteet ja haasteet

Espoon kaupunki kannattaa uudistuksen tavoitteita koulutus- ja osaamistason nostamisesta, oppimiserojen kaventamisesta sekä koulutuksellisen tasa-arvon ja yhdenvertaisten koulutusmahdollisuuksien parantamisesta. Espoo myös pitää tärkeänä nykyistä sujuvampaa siirtymää perusasteelta toiselle asteelle. Sujuva siirtymä edellyttää toimia sekä nivelvaiheen koulutuksen uudistamiseksi että perusopetuksen tuen ja ohjauksen vahvistamiseksi erityisesti yläkouluvaiheessa. Pääkaupunkiseudun erityisenä näkökulmana on oppilaan kieli- ja kulttuuritaustaan liittyvä oppimisen eriarvoistuminen, joka vaikuttaa myös toisen asteen tutkinnon suorittamiseen. Lausunnolla olevien muutosten rinnalla pitää perusopetuksen rooli koulutusjärjestelmäkokonaisuudessa määrittää uudelleen ja tarvittavat muutokset tehdä sen järjestämistä koskeviin normeihin.

Espoon kaupunki haluaa muistuttaa, että monet oppivelvollisuuden suorittamatta jättämiseen liittyvät ongelmat kehittyvät varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen aikana. Siksi tukitoimia ja resursseja tulisi suunnata koko oppijan polulle oppivelvollisuuden alusta alkaen. Uudistuksen fokuoiminen vain perusopetuksen päättövaiheeseen sekä toisen asteen aloitukseen ei siis yksinään riitä toivotun vaikutuksen saavuttamiseksi.

Hallituksen esitysluonnoksen mukaan oppivelvollisuuden laajentaminen tarkoittaisi myös maksutonta toisen asteen koulutusta. Jotta uudistuksella saataisiin siltä toivottu ratkaisu hakeutumisongelmiin, toisen asteen keskeyttämiseen ja motivaatio-ongelmiin, uudistuksen myötä tulisi varmistaa lisäresursointi, joka kohdistuu etenkin oppimiseen, koulutuksen laadun kohottamiseen, ohjaukseen ja oppimisen tukeen. Näin uudistus voisi todellisesti lisätä toisen asteen tutkinnon suorittamista ja koulutustason nousua.

Uudistuksen aikataulu on liian kireä

Hallituksen esitysluonnoksen mukaan oppivelvollisuuden laajentaminen ja toisen asteen maksuttomuus koskisi elokuussa 2021 alkavaa koulutusta. Tutkintokoulutukseen valmentava koulutus (tuva) alkaisi kuitenkin vasta 1.8.2022 alkaen. Espoon kaupunki ehdottaa uudistuksen lykkäämistä siten, että oppivelvollisuuden laajentamista koskeva laki astuisi voimaan 1.8.2022 samaan aikaan tuva-koulutuksen kanssa.

Valmiuslain astuttua voimaan koulutuksenjärjestäjät ovat siirtyneet lähiopetuksesta poikkeaviin etäopetusjärjestelyihin, ja siirtyminen normaalioloihin vie oman aikansa sekä vaatii toimenpiteitä

15.6.2020

lasten, nuorten ja perheiden tukemiseksi. Myös henkilöstön lisääntyneeseen kuormittuneisuuteen on kiinnitettävä erityistä huomiota. Kokonaisuudessaan kriisin akuuttien toimien sekä sen jälkihoidon hintaa on vaikea arvioida.

Epidemia koskee kaikkia, mutta sen vaikutukset jakautuvat hyvin epätasaisesti. Vaikutukset kohdistuvat voimakkaimmin niihin, jotka ovat jo valmiiksi heikoimmassa asemassa: vähävaraiset, moniongelmaiset ja maahanmuuttajataustaiset perheet sekä perheet, joissa on erityistä tukea tarvitseva lapsi. On olennaista varmistaa, että jokainen nuori saa jo perusopetuksesta riittävät tiedot ja taidot toisen asteen opiskelua varten.

Oman lisähaasteensa esitettyyn aikatauluun luo ruotsinkielisten koulutuspalveluiden järjestäminen. Nykyisessä palveluvalikossa on selkeitä aukkoja verrattuna suomen kielellä tarjottaviin koulutusvaihtoehtoihin. Näiden palveluiden rakentaminen tarkoituksenmukaisella tavalla eri puolella Suomea vaatii seudullista yhteistyötä sekä vastuista ja rahoituksesta sopimista. Tähän työhön ei poikkeusoloissa ole ollut kunnissa resursseja.

Uuden oppivelvollisuuslain laadukkaan ja tehokkaan toimeenpanon varmistamiseksi tarvitaan paitsi perehdyttämistä myös useiden erilaisten käytännön asioiden ratkaisua. Vallitsevassa poikkeustilanteessa tarvittavaan uudistukseen valmistautuminen on mahdotonta. Kriisi tulee näkymään kaupunkien taloudessa useiden vuosien ajan ja aiheuttamaan mittavia ja myös pitkäaikaisia tulomenetyksiä ja menolisäyksiä. Mikäli oppivelvollisuutta laajennetaan hallitusohjelmassa esitetysti, on siitä aiheutuvat kustannukset korvattava kunnille täysimääräisesti.

Uuden lain tavoitteena on, että koko ikäluokka suorittaa toisen asteen tutkinnon. Jotta tavoitteeseen päästään ja voidaan varmistaa toimeenpanon onnistuminen, on uudistuksen valmistelun aikatauluun saatava lisää aika.

Koulutuspaikkojen riittävyys

Hallituksen esityksen mukaan perusopetuksen järjestäjille ja asuinkunnille tulee velvoite ohjata nuori koulutukseen. Kunnilla ei kuitenkaan ole velvoitetta järjestää perusopetuksen jälkeistä koulutusta. Oppivelvollisuuden laajentamisella ei myöskään voida varmistaa, että toisen asteen opiskelupaikkoja kohdistuu riittävästi eri alueille. Hallituksen esityksessä tuodaankin esiin huoli, että maksuttomuus voisi johtaa esimerkiksi lukioverkon harvenemiseen, mikäli opiskelijoiden kynnys hakeutua kauemmas suurempien paikkakuntien lukioihin madaltuisi. Maksuttomuus ja vapaa hakeutuminen lisäävät painetta opiskelupaikkojen lisäämiseksi isoissa kaupungeissa, joka opetuksen järjestämisestä syntyvien kustannusten lisäksi lisää painetta uusiin investointeihin.

Hallituksen esityksen mukaan pitkän koulumatkan omaavilla henkilöillä olisi oikeus maksuttomaan majoitukseen ja viikonloppumatkoihin suorittaessaan oppivelvollisuuttaan kotiaan lähimmässä oppilaitoksessa. Tämä koskisi opiskelijoita, joille ei ole kyseisen alan koulutusta tarjolla 100 kilometrin säteellä. Tällöin tukea eivät saisi opiskelijat, jotka eivät korkean sisäänpääsyrajan vuoksi pääse 100 kilometrin sisällä tarjolla olevaan koulutukseen ja tästä syystä haluaisivat hakeutua koulutukseen kauempana. Pidämme tätä eriarvoisena asiana, koska koulutuspaikkojen tarjonta ja kysyntä eivät tällä hetkellä ole alueellisesti yhteneväiset ja asettavat eri alueilla asuvat nuoret eriarvoiseen asemaan. Pääkaupunkiseudulla ja suuremmissa kaupungeissa lukiokoulutuksen kysyntä ylittää tarjonnan. Vastaavasti maaseutukunnissa on runsaasti vapaita aloituspaikkoja ikäluokkien pienentymisen seurauksena. Tästä syystä myös pääkaupunkiseudulla asuvat nuoret joutuvat mahdollisesti muuttamaan haluamansa koulutusvaihtoehdon perässä.

15.6.2020

Toisen asteen maksuttomuus ja oppivelvollisuuden kustannukset

Espoon kaupunki esittää huolensa maksuttomuuden tuomista vaikutuksista koulutuksen järjestäjien toimintaan. Valtion tulisi huolehtia siitä, että maksuttoman toisen asteen toteuttamisesta aiheutuvat todelliset kustannukset korvataan koulutuksen järjestäjille täysimääräisinä. Espoon kaupunki pitää suurena riskinä sitä, että esityksessä arvioidut kustannukset ovat alimitoitettut, jolloin koulutuksen järjestäjät joutuvat säästämään muusta toiminnastaan, mm. opetuksesta ja ohjauksesta, jotta oppivelvollisuuden laajentamisen aiheuttamat kustannukset saadaan katettua.

Hallituksen esityksessä oppivelvollisuuden laajentamisen ja maksuttoman toisen asteen kustannukset esitetään katettavaksi 100-prosenttisesti valtionosuusrahoituksella. Espoon kaupunki ehdottaa, että maksuton toinen aste toteutettaisiin osana opintotukijärjestelmää. Tällöin valtio voisi varmistaa, että jokainen oppivelvollinen saisi arvioituja opiskelukustannuksia vastaavan korvauksen tasasuuruksena. Opiskelumateriaalien ja työvälineiden hankinta, huolto ja hallinta eivät tässä mallissa aiheuttaisi ylimääräisiä kustannuksia eikä lisääntyvää hallintotyötä koulutuksen järjestäjille.

Hallituksen esityksessä mainitaan, että ”[j]os oppivelvollisuuden laajentamisen aiheuttamat kustannukset nousisivat esityksessä arvioituja korkeammiksi, koulutuksen järjestäjät voisivat joutua hakemaan kustannussäästöjä muusta toiminnastaan, mikä saattaisi johtaa ryhmäkokojen suurentumiseen, opetuksen vähenemiseen ja koulutuksen laadun heikentymiseen.” Toisen asteen koulutuksen järjestäminen ei ole kunnan lakisääteinen velvollisuus. Mikäli maksuttoman toisen asteen kustannukset nostavat koulutuksen järjestäjien kustannuksia tavalla, joka jää valtionosuusrahoituksen ulkopuolelle, on myös riskinä, että osa toisen asteen koulutuksen järjestäjistä luopuu koulutuksen järjestämisestä. Riski koskee erityisesti pienempiä koulutuksen järjestäjiä, ja sen seurauksena koulutukseen pääsy saattaisi valtakunnallisesti vaikeutua aloituspaikkamäärän vähentymisen sekä koulumatkan pidentymisen seurauksena.

Tällaisessa tilanteessa hakijamäärä suurempien kuntien oppilaitoksiin kasvaa, minkä seurauksena toisen asteen koulutukseen pääsy vaikeutuu keskiarvo- ja pisterajojen nousun myötä. Suuret koulutuksen järjestäjät eivät voi yksin vastata laajenevaan kysyntään. Jos keskiarvorajat nousevat, esimerkiksi kieli- ja kulttuuriryhmien opiskelijoiden pääsy lukiokoulutukseen vaikeutuu. Opiskelijat eivät tällaisessa tilanteessa pääsisi ensisijaisesti toivomaansa koulutukseen, johon heillä on potentiaali ja motivaatio.

Oppivelvollisuuden laajentamiseen liittyvän maksuttoman toisen asteen koulutuksen yläikärajaksi on esitetty 20 ikävuotta. Tämä on kannatettava raja, sillä oppilaitoksissa ei saa syntyä tilannetta, että vain osa opiskelijoista saisi oppimateriaalit ja työvälineet maksutta.

Valmentavan koulutuksen erityisen tuen antaminen olisi uusi tehtävä koulutuksen järjestäjälle. Sen kustannusarvio on vuositasolla noin 140 000 euroa ja kustannuksia aiheutuisi vuodesta 2022 lukien. Laskelmassa lukiokoulutuksen järjestäjän järjestämän valmentavan koulutuksen opiskelijamäärän on arvioitu olevan 700 opiskelijaa, joista 10 prosenttia olisi oikeutettuja erityiseen tukeen. Tämä arvio on Espoon kaupungin mielestä liian matala. Lisäopetuksessa olevien oppilaiden erityisen tuen tarve on tällä hetkellä suurempi kuin 10% opiskelijoista. Ruotsin kielellä opiskelevia erityisryhmiin kuuluvia opiskelijoita on määrällisesti vähemmän kuin suomen kielellä, jolloin tarvitaan enemmän räätälöityjä ratkaisuja ja ryhmäkoot jäävät yleensä pienemmiksi kuin suomenkielisellä puolella. Sairaalakouluopetus ei myöskään jakaannu tasaisesti opetuksen järjestäjien kesken. Tämä nostaa osaltaan kaksikielisten alueiden opetuksen järjestäjien kustannuksia, mikä tulee huomioida laskelmia tehtäessä.

15.6.2020

Oppivelvollisuuslaissa ehdotettujen pitkän koulumatkan majoitus- ja matkakorvausten kustannusarvio on yhteensä noin 1,5 miljoonaa euroa. Vuosittain majoituskorvaukseen on arvioitu olevan oikeutettuja noin 400 oppivelvollista ja matkakorvaukseen noin 800 oppivelvollista. Oppisopimuskoulutuksen matkakorvauksen rajan alentaminen viiteen kilometriin aiheuttaisi arviolta 100 000 euron lisäkustannuksen. Espoon kaupungin näkemyksen mukaan pitkän koulumatkan tukeen pitäisi olla oikeutettuja kaikki oppivelvolliset, jotka päätyvät opiskelemaan yli 100 kilometrin päässä asuinpaikastaan, eivätkä vain ne, joilla ei ole tarjolla koulutusta lähempää. Opiskelijan näkökulmasta koulutukseen pääsyn esteenä ei välttämättä ole lähellä olevan koulutustarjonnan puute, vaan tietyistä koulutuspaikoista käytävä kova kilpailu ja niin ollen korkeat sisäänpääsykeskiarvot tai -pisterajat.

Esityksessä ehdotetaan opetuksen ja koulutuksen järjestäjien ohjausvelvoitteiden laajentamista. Ohjausvelvoitteiden laajentamisen kustannusarvioissa on arvioitu yhden ohjaustunnin hinnaksi 32 euroa, mikä vastaisi opinto-ohjaajan keskimääräistä palkkaa sivukuluineen. Perusopetuslakiin ehdotettua tehostettua opinto-ohjausta tarvitsisi arvioiden mukaan noin 1/6 ikäluokasta eli noin 10 000 oppilasta vuosittain. Lisäohjauksen tarpeen arvioidaan olevan keskimäärin 10 tuntia oppilasta kohden. Tästä aiheutuva kustannus olisi vuositasolla noin 3,2 miljoonaa euroa. Espoon kaupungin mielestä lisäresurssia tulisi laskea myös erityiseen tukeen ja opiskeluhuollon palveluihin.

Vuoden 2019 yhteishaussa jätti hakematta noin 1 800 perusopetuksen samana vuonna päättäneitä ja hakijoista ilman opiskelupaikkaa jäin noin 1 350 perusopetuksen samana vuonna päättäneitä nuorta. Näistä osa hakeutuu muuhun kuin yhteishaussa mukana olevaan koulutukseen. Arvion mukaan vuosittain noin 2 000 perusopetuksen päättävää nuorta olisi yhteishaun päättymisen jälkeen vailla opiskelupaikkaa ja tarvitsisi oppivelvollisuuslaissa säädettyä ohjausta opiskelupaikan hakemiseen kesäkuukausien aikana. Lisäohjauksen tarpeen arvioidaan olevan keskimäärin 40 tuntia oppilasta kohden. Tästä aiheutuva kustannus olisi vuositasolla noin 2,6 miljoonaa euroa. Espoon kaupungin mielestä on tärkeää varmistaa, että resurssi on riittävä niiden oppivelvollisten ohjaukseen, joilla on suurin riski jäädä ilman jatkopaikkaa.

Ohjaus- ja valvontavastuu: asuinkunta ja perusopetuksen järjestäjä

Hallituksen esityksessä asuinkunnalla olisi viimesijainen ohjaus- ja valvontavastuu oppivelvollisuuden suorittamisesta. Perusopetuksen päättävän nuoren kohdalla ohjaus- ja valvontavastuu olisi perusopetuksen järjestäjällä opetus- ja kulttuuriministeriön vuosittain päättämään ajankohtaan asti. Käytännössä tämä ajankohta olisi vuosittain elokuun loppupuolella. Ajankohta suhteutettaisiin yhteishaun varasijoilta tehtävien valintojen varmistumisen ajankohtaan sekä siihen, että koulutuksen järjestäjät olisivat ehtineet kirjata opintojen aloittamista koskevat tiedot valtakunnalliseen tietovarantoon.

Espoon kaupungin mielestä perusopetuksen järjestäjän ohjaus- ja valvontavastuu tulisi kaikkien oppivelvollisten osalta siirtyä asuinkunnalle jo yhteishaun tulosten julkaisua seuraavina päivinä. Asuinkunnan tulisi olla se taho, jossa voidaan yhteistyössä perusopetuksen oppilaanohjauksen, etsivän nuorisotyön sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa varmistaa, että kaikki ilman paikkaa jääneet oppivelvolliset ohjataan tai osoitetaan koulutukseen mieluiten jo kesän aikana.

Perusopetuksen 9. luokan keväällä osa oppivelvollisista ei ohjauksesta huolimatta hae yhteishaussa, vaikka laki määrittäisi hakeutumisvelvollisuuden. Myös tästä syystä Espoon kaupungin mielestä on ongelmallista, että asuinkunnan vastuu alkaisi vasta elokuun loppupuolella. Espoon kaupunki ehdottaa, että asuinkunnalla tulisi olla mahdollisuus osoittaa tällaiset oppivelvolliset tutkintoon valmentavaan koulutukseen jo ennen elokuuta, jotta opintojen

15.6.2020

aloittaminen ei syksyllä viivästyisi. Espoon kaupungin mielestä tulisi lisäksi etsiä moniammatillisia ratkaisuja koulun tueksi paljon poissaolevien oppilaiden kohdalla, joiden koulunkäyntiä koulu ei yksin kykene tukemaan riittävästi. Tämä edellyttää resurssien lisäämistä ko. palveluihin.

Espoon kaupunki haluaa myös muistuttaa, että asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuu voi aiheuttaa epäselvyyksiä, koska joillakin oppivelvollisilla saattaa olla useampi osoite esimerkiksi eri huoltajien luona. Espoon kaupunki pitää tärkeänä, että ohjaus- ja valvontavastuu olisi kaikissa tilanteissa yksiselitteinen. Lisäksi on tärkeää, että oppivelvollisen asuinkunta tai kotikunta pystyy seuraamaan oppivelvollisen koulutuspolkua kaikissa tilanteissa. Tätä varten tulee olla valtakunnallinen tietojärjestelmä, johon oppivelvollisen kaikki opetuksen järjestämisen kannalta tarpeelliset tiedot siirtyvät automaattisesti ilman eri koulutuksen järjestäjien tiedonsiirtoja.

Perusopetuksen tehostettu oppilaanohjaus

Esityksessä ehdotettu tehostetun oppilaanohjauksen lisäresurssi on kannatettava. Oppilaanohjaajat ovat kuitenkin nostaneet esiin, että ohjauksen lisäksi tarvittaisiin lisätukea oppilashuoltoon ja lastensuojeluun. Syrjäytyvien oppilaiden osalta ongelmat ovat usein koko perheeseen tai oppilaiden terveyteen liittyviä eikä niissä pelkästään ohjauksen keinoin päästä eteenpäin. Oppilaiden terveyteen ja perheisiin liittyvät ongelmat tulisi havaita jo alakoulussa. Yläkoulussa puuttuminen on oppilaan kohdalla usein liian myöhäistä.

Erityisryhmien oppivelvollisuus

Tehostettua ja erityistä tukea saaneiden oppilaiden siirtyminen toisen asteen opintoihin on selvästi epävarmempaa muiden oppilaiden tilanteeseen verrattuna. Siirtymäpolut ovat myös hieman erilaisia kuin muilla oppilailla. Espoon kaupungin mielestä tämän oppilasjoukon opetukseen ja tukeen suunnattujen resurssien ja koulutuspaikkojen riittävyys soveltuvaan valmistavaan koulutukseen ja myös vaativan erityisen tuen ammatilliseen koulutukseen tulisi varmistaa, jotta siirtymä toisen asteen opintoihin saadaan sujuvaksi.

Ruotsin kielellä opiskelevia erityisryhmiin kuuluvia opiskelijoita on määrällisesti vähemmän kuin suomen kielellä, jolloin tarvitaan enemmän räätälöityjä ratkaisuja ja ryhmäkoot jäävät yleensä pienemmiksi kuin suomenkielisellä puolella.

Espoossa perusopetuksen suorittaminen jää vuosittain osalla oppilaista kesken oppivelvollisuuden päättyessä ja he siirtyvät jatkamaan perusopetuksen opintoja aikuisten perusopetuksen opetukseen. Tällä hetkellä paikkoja ei ole riittävästi aikuisten perusopetuksessa ja osa näistä 17-vuotiaista jää ilman koulutuspaikkaa. Perusopetuksen kesken jääminen koskee erityisesti perusopetuksen loppuvaiheessa Suomeen saapuneita sekä sairaalakoulun oppilaita. Espoon mielestä olisi tärkeää huomioida tähän tarvittava lisäresurssi, jotta voidaan varmistaa kaikkien oppilaiden perusopetuksen loppuunsaattaminen oppivelvollisuuden aikana. Tämä asia koskee erityisesti pääkaupunkiseudun kuntia.

Oppivelvollisuuden laajenemisen yhteydessä tulisi pidennetyn oppivelvollisuuden käsitteestä luopua tai se tulee määrittää uudelleen. Nyt perusopetuksen alkuvaiheeseen kohdistuva jousto ei ole uudessa järjestelmässä enää tarkoituksenmukainen.

Oppivelvollisuuden aikainen koulutus suomen- ja ruotsinkielisille

Kaikki säädetyt toimenpiteet pitää olla mahdollista toteuttaa molemmilla kotimaisilla kielillä ja varmistaa mm. erityyppisten toisen asteen- ja tuva-koulutuksien saatavuus eri alueilla. Lisäksi

15.6.2020

sairaalakouluopetusta tarvitsevien opiskelijoiden opetuksen järjestäminen molemmilla kotimaisilla kielillä tulee varmistaa eri puolilla Suomea.

Tutkintokoulutukseen valmentava koulutus (tuva) on tärkeä uudistus

Espoon kaupunki pitää hyvänä uudistuksena perusopetuksen lisäopetuksen, lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen sekä ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavan koulutuksen yhdistämistä. Tuva-koulutus voidaan nähdä yhtenä keskeisimpänä osana, jonka perusteella oppivelvollisuus uudistuksen onnistumista voidaan myöhemmin arvioida. Lähtökohtaisesti tuva-koulutuksen aloittavat ne nuoret, jotka eivät saa yhteishaussa toisen asteen tutkintoon johtavaa koulutuspaikkaa. Näiden nuorten opiskeluvaikeuksien tai muiden opintojen etenemistä hidastavien syiden tunnistamiseen sekä oikea-aikaiseen tukeen tulee panostaa erityisen paljon.

Toisen asteen koulutuksessa tulee järjestää riittävästi suomen/ruotsin kielen tukea sitä tarvitseville kieli- ja kulttuuriryhmien opiskelijoille. Puutteellinen suomen/ruotsin kielen taito ei saa olla syytä siihen, että opiskelija ei hae toisen asteen koulutukseen, vaan ohjataan hakemaan suoraan tuva-koulutukseen.

Tuva-koulutuksen enimmäiskestoksi on esityksessä määritelty yksi lukuvuosi, mutta opiskelijalla olisi mahdollisuus kesken lukuvuoden siirtyä tutkintotavoitteiseen koulutukseen saatuaan tähän riittävät valmiudet. Espoon kaupunki kannattaa joustavia siirtymiä, mutta esimerkiksi lukiokoulutukseen siirtymisen esteenä ainakin suuremmilla paikkakunnilla on opiskelupaikkojen täyttyminen jo varsinaisessa yhteishaussa sekä korkeat sisääntökeskiarvot.

Tuva-koulutuksen käyneellä nuorella olisi esityksen mukaan hakeutumisvelvollisuus toisen asteen koulutukseen. Uudistus ei kuitenkaan anna koulutuksen järjestäjille uusia työkaluja tilanteeseen, jossa nuori ei edelleenkään vapaan hakeutumisen kautta pääse hänelle soveltuvaan koulutukseen. Mikäli tuva-koulutuksen tuloksena ei onnistuta nostamaan nuoria toiselle asteelle, häviää yksi uudistuksen keskeisimmistä tavoitteista.

Uudistuksessa tulee kiinnittää enemmän huomiota niihin oppivelvollisiin, jotka eivät ole koulukuntoisia

Hallituksen esityksessä mainitaan, että asuinkunta ”ohjaisi oppivelvollista hakeutumaan hänelle soveltuvaan koulutukseen ja tarvittaessa muiden tarkoituksenmukaisten palveluiden piiriin. Koulukuntoiselle oppivelvolliselle viimesijassa osoitettaisiin opiskelupaikka valmentavassa koulutuksessa, jos hän ei vapaaehtoisesti hakeutuisi toisen asteen koulutukseen”.

Hallituksen esityksessä ei ole tarkemmin arvioitu mitä ”tarkoituksenmukaiset palvelut” olisivat niille oppivelvollisille, jotka eivät hakeudu koulutukseen, eivät käy koulua tai ovat jatkuvasti poissa. Tuva-koulutus ei välttämättä ole tarkoituksenmukainen paikka näille nuorille. Espoon kaupunki ehdottaa, että tällaisille oppivelvollisille olisi mahdollista räätälöidä erityyppisiä palveluja, mm. työpajoja, jotta heidän opiskelunvalmiuksiaan sekä elämäntaitojensa parannettaisiin. Nämä vaihtoehdot tulisi määritellä ja hyväksyä osaksi oppivelvollisuuden suorittamista.

Espoossa 15.6.2020

Harri Rinta-aho
Sivistystoimen johtaja

15.6.2020

TIIVISTELMÄ LAUSUNNON KESKEISESTÄ SISÄLLÖSTÄ:

- 1) Espoon kaupunki kannattaa uudistuksen tavoitteita ja erityisesti sujuvampaa siirtymää perusasteelta toiselle asteelle. Espoon kaupunki haluaa muistuttaa, että monet oppivelvollisuuden suorittamatta jättämiseen liittyvät ongelmat kehittyvät varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen aikana. Siksi tukitoimia ja resursseja tulisi suunnata koko oppijan polulle oppivelvollisuuden alusta alkaen.
- 2) Uudistuksen aikataulu on liian kireä. Espoon kaupunki ehdottaa uudistuksen lykkäämistä siten, että oppivelvollisuuden laajentamista koskeva laki astuisi voimaan 1.8.2022 samaan aikaan tuva-koulutuksen kanssa.
- 3) Espoon kaupunki pitää suurena riskinä sitä, että esityksessä arvioidut maksuttoman toisen asteen kustannukset ovat alimitoitettut, jolloin koulutuksen järjestäjät joutuvat säästämään muusta toiminnastaan, mm. opetuksesta ja ohjauksesta.
- 4) Espoon kaupunki ehdottaa, että maksuton toinen aste toteutettaisiin osana opintotukijärjestelmää. Tällöin valtio voisi varmistaa, että jokainen oppivelvollinen saisi arvioitua opiskelukustannuksia vastaavan korvauksen tasasuuruisena. Opiskelumateriaalien ja työvälineiden hankinta, huolto ja hallinta eivät tässä mallissa aiheuttaisi ylimääräisiä kustannuksia eikä lisääntyvää hallintotyötä koulutuksen järjestäjille.
- 5) Mikäli valtionosuusrahoitus ei kata maksuttoman toisen asteen todellisia kustannuksia, on suurena riskinä, että osa toisen asteen koulutuksen järjestäjistä luopuu koulutuksen järjestämisestä. Tällöin koulutukseen pääsy saattaisi valtakunnallisesti vaikeutua aloituspaikkamäärän vähentymisen sekä koulumatkan pidentymisen seurauksena.
- 6) Espoon kaupungin mielestä perusopetuksen järjestäjän ohjaus- ja valvontavastuu tulisi kaikkien oppivelvollisten osalta siirtyä asuinkunnalle jo yhteishaun tulosten julkaisua seuraavina päivinä. Asuinkunnan tulisi olla se taho, jossa voidaan yhteistyössä perusopetuksen oppilaanohjauksen, etsivän nuorisotyön sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa varmistaa, että kaikki ilman paikkaa jääneet oppivelvolliset ohjataan tai osoitetaan koulutukseen mieluiten jo kesän aikana.
- 7) Espoon kaupunki haluaa myös muistuttaa, että asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuu voi aiheuttaa epäselvyyksiä, koska joillakin oppivelvollisilla saattaa olla useampi osoite esimerkiksi eri huoltajien luona. Espoon kaupunki pitää tärkeänä, että ohjaus- ja valvontavastuu olisi kaikissa tilanteissa yksiselitteinen.
- 8) Esityksessä ehdotettu tehostetun oppilaanohjauksen lisäresurssi on kannatettava. Lisäksi kunnissa tarvittaisiin lisätukea oppilashuoltoon ja lastensuojeluun. Syrjäytyvien oppilaiden osalta ongelmat ovat usein koko perheeseen tai oppilaiden terveyteen liittyviä eikä niissä pelkästään ohjauksen keinoin päästä eteenpäin. Oppilaiden terveyteen ja perheisiin liittyvät ongelmat tulisi havaita jo alakoulussa.
- 9) Kaikki säädetyt toimenpiteet pitää olla mahdollista toteuttaa molemmilla kotimaisilla kielillä ja varmistaa mm. erityyppisten toisen asteen- ja tuva-koulutuksien saatavuus eri alueilla. Lisäksi sairaalakouluopetusta tarvitsevien opiskelijoiden opetuksen järjestäminen molemmilla kotimaisilla kielillä tulee varmistaa eri puolilla Suomea.
- 10) Tehostettua ja erityistä tukea saaneiden oppilaiden siirtyminen toisen asteen opintoihin on selvästi epävarmempaa muiden oppilaiden tilanteeseen verrattuna. Siirtymäpolut ovat myös hieman erilaisia kuin muilla oppilailla. Espoon kaupungin mielestä tämän oppilasjoukon opetukseen ja tukeen suunnattujen resurssien ja koulutuspaikkojen riittävyys soveltuvaan valmistavaan koulutukseen ja myös vaativan erityisen tuen ammatilliseen koulutukseen tulisi varmistaa, jotta siirtymä toisen asteen opintoihin saadaan sujuvaksi.
- 11) Espoon kaupunki pitää tuva-koulutusta hyvänä uudistuksena. Lähtökohtaisesti tuva-koulutuksen aloittavat ne nuoret, jotka eivät saa yhteishaussa toisen asteen tutkintoon johtavaa koulutuspaikkaa. Näiden nuorten opiskeluvaikeuksien tai muiden opintojen etenemistä hidastavien syiden tunnistamiseen sekä oikea-aikaiseen tukeen tulee panostaa erityisen paljon. Uudistus ei kuitenkaan anna koulutuksen järjestäjille uusia työkaluja tilanteeseen, jossa nuori ei tuva-koulutuksen käytyään pääse hänelle soveltuvaan koulutukseen. Mikäli tuva-koulutuksen tuloksena ei onnistuta nostamaan nuoria toiselle asteelle, häviää yksi uudistuksen keskeisimmistä tavoitteista.
- 12) Tuva-koulutus ei välttämättä ole tarkoituksenmukainen paikka nuorille, jotka eivät hakeudu koulutukseen, eivät käy koulua tai ovat jatkuvasti poissa. Espoon kaupunki ehdottaa, että tällaisille oppivelvollisille olisi mahdollista räätälöidä erityyppisiä palveluja, mm. työpajoja, jotta heidän opiskelunvalmiuksiaan sekä elämäntaitojensa parannettaisiin. Nämä vaihtoehtoiset palvelut tulisi määritellä ja hyväksyä osaksi oppivelvollisuuden suorittamista.